

SIRBİSTAN'IN İLK VE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA DİN EĞİTİMİ 2001-2011

Muharem Çuşta*

Özet

Mezhebe bağlı din eğitimi dersi ilk önce devlet Sırp okullarında Temmuz 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu karar, Kasım 2000 ve Temmuz 2011 arası süren tamamlanmamış kamusal alan tartişmasından önce geliyordu. Bu makalede din eğitimi için ve din eğitime karşı kullanılan argümanlara da yer verilmiştir. Makalenin diğer konuları ise din eğitiminin modelleri, din eğitimi hakkında tartişmalar ve Sırbistan'da mevcut olan dinlerdir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Sırbistan, Sırbistan'da Müslümanlar, Mezheplere Göre Din Eğitimi

Abstract

The confessional religious education was introduced, as an optional subject, in Serbian public school system by a governmental regulation published in July 2001. Such a decision was preceded by an incomplete public debate that lasted from November 2000 to July 2001. Major arguments for and against religious education are discussed in this paper. Other topics include: models of religious education, debates about religious education, and religions in the Serbia.

Key words: Religious Education, Serbia, Muslims in Serbia, The confessional religious education.

* Uludağ Üniverrrsitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

Giriş

İnsanın bulunduğu her yerde doğru veya yanlış mutlaka bir din olgusu bulunmaktadır. Dinî inanç ve anlayışlarının bireyin duygularını ve davranışlarına tesir ettiği de herkesçe bilinmektedir.

“Artık günümüzde geçmişte olduğu gibi, dini inançlar sorgulanmaz bir şekilde kabul edilmemekte, dinlerin gerçekliği ya da gerçek dışlığı veya geleceği, bireysel ve toplumsal olarak insanlara sağladığı bir takım faydalara göre değerlendirilmektedir. Elbette her din mensubunun, kendi dininin gerçek, diğerlerinin ise batıl olduğunu kabul etmesi gayet doğaldır. Ancak bugün evrensel olarak dinleri değerlendirmedeki temel kriterlerden biri ve en önemlisi, söz konusu dinin, insan hakları, sosyal adalet ve barışın korunması gibi evrensel ahlâki değerlere ne derece yer verip vermediğidir.”¹

İnsan üzerinde değişikliğe sebep olan her türlü etki de eğitimin sınırları içerisinde girmektedir. Öyleyse dinin eğitimle yakından ilişkisi vardır. Bu sebeple ilim adamları ve eğitimciler din eğitimi üzerinde düşünmüşler ve çeşitli görüş ve fikirler ileri sürmüşlerdir. Devletler de görüşlerden istifade ederek din eğitiminin okullarda uygulanması hususunda, mezhebe göre, mezhepler üstü, mezhepler arası, dinler arası ve fenomenolij din eğitimi olmak üzere çeşitli modeller benimsemişlerdir. Bu makale kısaca Sırbistan’da yeni uygulanmakta olan din eğitimi modelini ele almaktadır. Teorik çerçevede Sırbistan ve günümüzde Sırbistan’da mevcut olan dinler konusunda bilgi verilecek. Makalenin son kısmına doğru ise Sırbistan’da din eğitiminden genel bilgi irdelenecektir.

A. Sırbistan

Balkan yarımadasında bulunan Sırbistan kuzeyde Macaristan, doğuda Romanya ve Bulgaristan, güneyde Makedonya ve Kosova, güneybatıda Karadağ, batıda Bosna Hersek ve Hırvatistan ile komşudur. Yüzölçümü 77.474 km² olup 2002 yılın sayımına göre 7.498.000 nüfusa sahiptir. Ülkenin başşehri Belgrad’tır. Ülkenin diğer önemli şehirleri

¹ Köylü, Mustafa, *Sosyal Din Eğitimi Modeli: ABD ve Latin Amerika Ülkeleri Örneği*, Değerler Eğitimi Dergisi, 4 (12), 109-128, Değerler Eğitimi Merkezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s. 110.

ise Novi Sad, NiŖ, Zemun, Kragujevac, Çukarica, Leskovac, Palilula ve Subotica'dır.²

Sırbistan'daki özerk Voyvodina bölgesinde %65 Sırlar, %14.3 Macarlar bulunmaktadır. Yugoslavya'nın dağılmasıyla ÷lke içinde ve cumhuriyetler arasında meydana gelen göçler yanında, ekonomik sebeplerle Batı Avrupa'ya yoğun olarak iş göçü başlamıştır. Nüfusun etnik yapısına göre Sırbistan'da %82,9'unu Sırlar, %3,9 Macarlar ve %2,1 oranıyla Boşnaklar oluşturmaktadır.* Dini yapıda %85 Ortodoks Hıristiyanlar (Sırp), %5,5 Katolik Hıristiyanlar (Macar), %3,2 Müslümanlar (Boşnak, Arnavut, Türk) ilk üç sırada yer almaktadır.³

Sırbistan'ın resmi dili Sırpçadır. Ancak azınlık dilleri olarak, Arnavutça, Macarca, Makedonca, Boşnakça, Hırvatça ve Karadağca dilleri mevcuttur.

1. Sırbistan'ın Kısa Tarihi

1992 yılında Sırbistan (Voyvodina ve Kosova'yı da içeren bölge Karadağla birlikte Yugoslavya Federal Cumhuriyeti adında bir ÷lkeydi. Bu devletin devlet başkanlığını üstlenen Slobodan Miloseviç Bosna-Hersek'teki ayrılıkçı Sırları kışkırtarak 1992-1995 yılları arasında devam eden Bosna Savaşı'nı körükledi. Miloseviç Bosna'daki Sırlar tarafından Boşnaklara karşı girişilen Bosna soykırımından sorumlu tutularak 27 Mayıs 1999'da Lahey'deki Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından savaş suçu sanığı ilan edilerek tutuklandı ve yargı önüne çıkarıldı. Miloseviç daha 2006 yılında yargılanmaktayken hayatını kaybetmiştir. 2001 yılında Yugoslavya adı kaldırıldı ve son olarak 4 Şubat 2003'de ÷lkenin resmi ismi Sırbistan-Karadağ olarak değiştirildi.⁴ Daha sonra Sırbistan-Karadağ Devlet Birliği 2002 yılında yapılan Belgrad antlaşması ile Yugoslavya yerine Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyeti (SCG) oluşturuldu. Antlaşmaya göre her iki cumhuriyet, bir referandumda %55'in üzerinde bağımsızlık yönünde sonuç olması

² Kurt, Halil, "Sırbistan", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. 37. İstanbul, 2009. s. 120.

³ Kurt, a.g.e., s.121.

* Sırbistan'nın Güney Doğusunda PreŖeva ve Bujanovac şehirlerinde yoğun olarak Arnavutlar bulunmaktadır..

⁴ http://www.balkangunlugu.com/v3/index.php?option=com_content&view=article&id=6704:srbistann-tarihi-ve-srbistan-slam-birlii&Itemid=472. (erişim: tarihi?).

durumunda ayrılma kararı alabilecekti. Bunun üzerine 21 Mayıs 2006'da yapılan referandum sonucunda %55.4 oyla Karadağ'da bağımsızlık kararı çıkması ile birlikte, 3 Haziran 2006'da Karadağ Sırbistan'dan ayrıldı ve bağımsızlığını ilan etti.⁵

Bu eski birlik içindeki iki ulusal oluşumu teşkil eden Sırbistan ve Karadağ artık kendi politikalarını belirleme serbestliğine sahiptirler. Ayrılıktan sonra denizle ilişkisi kesilen Sırbistan'ın, Kosova ayrılana kadar iki otonom bölgesi vardı. Sırbistan'ın denizle bağlantısı kesildiği için donanmasını da satılığa çıkarmıştır. Şu anda ülkenin tek özerk bölgesi, başkenti Novi Sad olan Voyvodina'dır. Voyvodina'da ise yoğun bir Macar azınlığı bulunmaktadır.

2. Sırbistan'da Müslümanlar ve Diğer Dini Mensuplar

Güneydoğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Yugoslavya'da da Müslüman topluluğun oluşması 1382-1592 yıllar arasındaki Osmanlıların fetihleriyle gerçekleştirilmiştir.⁶ 1878 Berlin Kongresinin arefesinde Sırbistan'da yaklaşık on bin kadar müslüman vardı. Karadağ'da ise bu sayı çok daha azdı. Dağınık durumdaki bu müslüman grupları topluluk olma vasfını kaybetmişlerdi. Ancak, 1878-1918 yıllar arasındaki dönemde bu durum yoğunlaşmaya başlamıştır.⁷

1981 nüfus sayımına göre Yugoslavya'da 2.000.034 musliman vardı. Müslümanlar dışında kendilerini Türk olarak yazılan 101.328 kişi vardı.⁸ Müslümanların Türkiye'ye göçü ise bu dönemde farklı zamanlarda devam etmiştir. Bunların çoğu Kosovalı, Sancaklı ve Makedonyalı Türk olmasının yanında az sayıda Arnavut ve Romen de mevcuttu. Bu göçmenlerin sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte yaklaşık olarak 100.000'i aştığı söylenmektedir.⁹

Bugün 800 bin kadar Müslüman'ın bulunduğu tahmin edilen Sırbistan'da 18 Mayıs 1868 tarihinde, o zamanki Sırp Prensligi'nin hü-

⁵ <http://www.msxslabs.org/forum/ulkeler-ve-tarihleri/171573-sirbistan-ve-sirbistan-tarihi.html>. (erişim: tarihi?), Bknız; Kurt, "Sırbistan", a.g.e., s. 124.

⁶ Popovic, *Balkanlarda İslam*, (çev. Komisyon), İnsan Yay, İstanbul, 1995, s.185.

⁷ Popovic, a.g.e., s. 194.

⁸ Bknz örnek olarak, M. Cemalüddinoviç, *Koliko İma u Jugoslaviji Muslimanskog Stanovništva*, Takvim, 1967 Sarajevo, ss. 108-118.

⁹ Popovic, a.g.e., s. 247.

kümdarı Knez Mihailo Obrenoviç tarafından İslam, resmi din olarak tanınmıştır. Müslümanların yaşadığı en yoğun bölge, Sancak bölgesidir. Bunların çoğu Türk asıllı ve Boşnak Müslümanlardır. Müslümanlar çoğunlukla (%78,3) Karadağ sınırındaki Sancak bölgesinde yaşamaktadır. Aralarında en büyük etnik topluluk ise Boşnaklardır.¹⁰

Sırların büyük bir çoğunluğu Ortodoks Kilisesi'ne bağlıdır. Ama aralarında Katolik ve az da olsa Protestan olanları da vardır.

Nüfusun Dinlere Göre Dağılımı		
Dinler	Srbistan ve Karadağ (Kosova ile)	Srbistan ve Karadağ (Kosovasız)
Ortodoks	68%	83%
Katolik	5%	5%
Protestan	2%	2%
Müslüman	20%	5%
Diğer	5%	5%
Toplam	100%	100%

Günümüzde yapılan yeni nüfus sayımına göre Sırbistan'da Karadağ ile birlikte %83 Ortodoks, %5 Katolik, %2 Protestan ve %5 Müslüman bulunmaktadır. Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere Sırbistan'da Ortodoks Hristiyanları %68 ile çoğunluk oluşturarak ilk sırada yer almaktadır.

B. Din Öğretimine Özgü Program Geliştirme Modelleri

1. Mezheplere göre Din Eğitimi ve Din Eğitimi Programı

"Mezheplere göre ayrı kiliselerin ve derslerin olduğu ülkelerde mezhepler arası ayrılıklar giderek büyümüş, Ortodoks, Katolik, Protestan, Anglikan v.b. mezhepler adeta ayrı dinler manzarası almışlar-

¹⁰ Kurt, a.g.e., s. 121.

dır. Günün değişen şartları ve yeni ihtiyaçlar ise yeni yönelişleri getirmişlerdir. Din bilimlerindeki, özellikle Din Eğitimi bilimindeki araştırmalar, mevcut uygulamaların yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Artık tartışılan, din eğitiminin verilip verilmemesi değil, mezhepler-arası, kùltürler-arası, hatta dinler-arası eğitimin şeklidir.”¹¹

Genelde bir tek mezhebinin ağırlıklı olduğu veya bir dinin ağırlıklı olarak yaşandığı ùlkelerde din eğitimi mezheplere göre programlanıp uygulanabilmektedir. Bunun örnekleri, İnan’da řii mezhebine göre yapılan din eğitimi ve Almanya’da Katolik ve Protestan din eğitimleridir. Bu anlayışta hazırlanan din eğitim programlarında mensup olunan mezhebin öğretimine ağırlık verilmektedir. Diğer dinler ise sadece bilişsel düzeyde öğrenilebilmektedir.¹²

Kùçük sınıfların programları, mezhepler ve dinler ile ilgili ayrıntıya girilmeden, bütùn dinlerin ve kùltürlerin üzerinde birleştiği inanış ve davranış kuralları olarak, öğrencilerin bütününe cevap verecek şekilde düzenlenir. İleri sınıflarda ise, yine her mezhepten ve dinden öğrenci bir arada ders görmeye devam eder, fakat bu defa mezhepler ve dinlerle ilgili ayrıntılar gözardı edilmemektedir. Aksine mezhepler ve dinler tanıtılıp inceleme konusu yapılarak, onların, hakikati ve onlar arasındaki farklardan bahsedilmektedir. Böylece dindarlar, dinlerin ve mezheplerin, aynı hedefe farklı yollardan ulaşmaya çalışmakta birleştikleri farkettilerilerek, farklılıklara karşı saygı davranışı geliştirmeleri istenebilir.¹³

2. Mezhepler Üstü Din Eğitimi ve Din Öğretimi

Mezhepler üstü din eğitimi “çoğulcu model” ve “birleştirici model” olmak üzere ikiye ayrılır. “Çoğulcu model anlayışına göre din dersi toplumun bir aynası olmalıdır. Yani bu ders, her mezhebi olduğu gibi, her türlü dini, dünya görüşünü ve ahlak anlayışını da öğretim konusunu yapmalıdır.” Birleştirici modele göre ise mezheplerle ilgili

¹¹ Bilgin, Beyza, *Mezhepler ve Dinler Arası Eğitim ve İş Birliği*, s. 2.

¹² Recai Doğan – Cemal Tosun, *İlk Öğretim 4.ve 5.Sınıflar için Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi*, Pegem Yay., Ankara, 2002, s. 31.

¹³ Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Yay., Ankara, 1988, s. 74. Bakınız; Doğan – Tosun, *a.g.e.*, s. 31.

ayrıntılara girilmemekte, sadece dini özü üzerinde ayrılık bulunmayan ilkeleri okutulmaktadır.¹⁴

3. Mezhepler Arası Din Eğitimi ve Din Eğitim Programı

Mezhepler üstü veya mezheplere bağlı olmayan din eğitim anlayışının mezhepleri görmezlikten gelme şeklindeki yorumlanması, bu kavramın doğmasına sebep oldu. Bu anlayışa göre din eğitimi programları ülkedeki mezhepsel çoğulculuğu göz önüne alarak ve dinin temel kaynaklardan hareket ederek düzenlenmektedir. Ortalıklardan hareket ederek farklılıklara da değinilmektedir.¹⁵

4. Dinler Arası Din Eğitimi Ve Din Eğitimi Programı

Dinler arası din eğitimi programı, birden çok dinin yoğun olarak yaşandığı ülkelerde görülmektedir. Çok kültürlü toplum anlayışı yer almaktadır. Günümüzde Müslüman işçilerin Hristiyan Avrupa ülkelerinde yoğun bir şekilde yerleşmeleri ve ailelerini de yanlarına almaları sonucu, bu ülkelerin okullarında yabancılar eğitimi problemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca işçi göçü olmadan önce de tarihî geçmişlerinden dolayı çok dinli ülkeler de mevcuttur. Buna İngiltere örnek gösterilebilir. Bu gibi ülkeler kendi yasalarına göre farklı çözümler getirmiştir. Dinler arası din eğitiminin modelinin temelinde, aynı ülkede yaşayan farklı dinlere mensup öğrencilerin okullarda ayrı din dersleri görerek, dinsel yönden birbirlerinden yabancılaşmalarını önlemek için, aynı derste dinlerdeki ortak konularını beraber işleyerek birbirlerini anlamalarına yardımcı olmak söz konusudur.¹⁶ Çeşitli dini köklerdeki gençler, dinî ve ahlaki soruları genellikle barış ve adalet içinde tartışıyorlar. Dinî duruştaki hem ortaklıklar hem de farklılıklar göz önüne alınmakta ve bu şekilde öğrenciler farklılığın ve çeşitliliğin günlük hayatın normal parçası olduğunu öğrenmektedirler. Dinlerarası öğrenme için diyaloga dayalı pedagoji; kritik eğitim bilim teorisi, diyalog

¹⁴ Doğan – Tosun, *a.g.e.*, ss. 31-32. Bakırüz; Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara, 1988, s. 74.

¹⁵ Doğan – Tosun, *a.g.e.*, ss. 31-32. Bakırüz; Jackson, Robert, *Din Eğitimi Uslulararası Eğilim ve Yerel Uygulamalar: İngiltere ve Hamburg'taki Gelişmeler*, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (çev Halise Kader Zengin), 2010/2, c. 9, S. 18, ss. 213-228.

¹⁶ Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi Ve Din Eğitimi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara, 1988, ss. 75-76. Bakırüz; Doğan – Tosun, *a.g.e.*, s. 33.

-teorileri (Burada özellikle Martin Buber ve Emmanuel Levinas vurgulanmalıdır) ve Hans Jochen Margull'un ekumenik teolojisinin etkisi altındadır.¹⁷

5. Fenomenolojik Din Eğitimi ve Din Eğitimi Programı

Fenomenolojik din eğitimi, dinler arası eğitimin İngiltere'de denenmiş somut bir modelimiz var. Çünkü İngiltere toplumu çoğulcudur, çok dinli ve çok mezheplidir. Ateist ve inançsıza dinî ve felsefi açıdan ilgisizlere kadar çok farklı görüşleri içerir. Din öğretimi için devletin yönlendirmeleri ve resmi öğretim planları vardır. Fakat yine de öğretim kurumları ve öğretmenler farklı yöntemleri deneyebilirler. İngiltere'de pek çok okul öncelikle ilk okullar Anglikan kilisesine bağlıdır. devlet okulları çocuklara nötr bir hristiyan inancı vermek veya hristiyanlığın yanısıra diğer dinleri de tanıtmak durumundadır.¹⁸

C. Sırbistan Okullarında Din Dersinin Açılması Konusundaki Tartışmalar

Kasım 2000 yılında Miloşeviç'in devlet hükümetinden çekilmesinden sonra hemen, kilise din eğitim dersinin kamusal alanda tanıtılması konusunda ilk adım atmıştır. Bu talep üzerine hemen Sırp patrikanesi "devletin özü ve ulusunu korumak için ülkenin bir ortodoks devleti olduğunu doğrulanması gerektiğini" vurgulamıştır.¹⁹ Diğer dinlerin din eğitimi dersi ancak kilisenin izniyle ve değerlendirilmesiyle kabul edilecekti. Kabul edilebilmesi için satanist dinlerden biri olmaması gerekiyordu.²⁰

Din eğitimi dersin açılıp açılmama konusunda kullanılan agrümanlar ve söylemler halkın ikiye ayrılmasına sebep oldu. Bu tartışmalarda çeşitli kilise temsilcileri muhafazakarlar, politikacılar, bazı yazarlar ve diğer devlet memurlar bulunmaktadı. Din eğitimine en çok karşı çıkanlar ise sivil toplum kuruluşların temsilcileridir. Gerekeç olarak dini cemaatler ve devlet arasındaki ayrımlar, azınlık topluluklara karşı ayrımcılık, laiklik tehdidi ve yasal farklılıkların ihlali göste-

¹⁷ Robert, *a.g.e.*, s. 224.

¹⁸ Bilgin, *a.g.e.*, s. 76.

¹⁹ Z. Kuburić and C. Moe, "Religious Education: The Case of Serbia", *Religion and Pluralism in Education*, Novi Sad: CEIR, 2006, s. 236.

²⁰ Z. Kuburić and C. Moe, *a.g.e.*, s. 237.

rilmiŖtir. Aynı zamanda devlet okullarında din eğitimi demokratik ve laik devletin diğer örneklerle aykırı olduğunu ve din kiŖisel bir mesele olduğundan kamusal alanda yeri olmaması gerektiğini de ileri sürmüŖlerdir.²¹

Din eğitimin gerekli olduğunu savunanların gerekçeleri Ŗu Ŗekildedir.

1. Taraftarlar

1. *Din dersi yeni bir Ŗey değil, zaten önceden var olan bir Ŗeydir.*
2. *Diğer Avrupa ülkelerinde din eğitimi zaten vardır. Biz onların deneyimlerinden örnek alıyoruz.*
3. *Din eğitimin ahlaki önemi olacak. "daha güzel karakterli bireyleri yetiŖtirecek".*
4. *Kominizm sonrası dönemde devlet okullarında din eğitim olumlu bir geliŖme göstermiŖtir.*
5. *Din eğitimi için yeterince öğretim elemanları vardır.*
6. *Dini öğretim temel insan haklarından biridir.*

2. KarŖı Çıkanlar

1. *Devlet okullarında din dersi Sırbistan'da kilise ve devlet arasındaki iliŖkilerini ihlal eder.*
2. *Din dersi din özgürlüğü, insan ve çocuk hakları ihlal eder.*
3. *Devlet okullarında din eğitimi olmayan ülkelerde, olumlu örnekleri vardır.*
4. *Okullarda din eğitimi öğrenciler arasında psikolojik sorunlara neden olur.*
5. *Bu proje için yeterli imkânlar yoktur.*
6. *Zorunlu din dersinin konmasıyla birlikte azınlık hakları ve özgürlükleri ihlal edilecektir.²²*

²¹ Vukomanoviç, Milan. "Religious Education in Serbia." In: *Clio in the Balkans: The Politics of History Education*, ed. Christina Koulouri. Thessaloniki: Center for Democracy and Reconciliation in SEE. Cigoja Stampa, Beograd, 2002, ss. 318-319.

²² Bakınız; Z. Kuburić and C. Moe, "Religious Education: The Case of Serbia", *Religion and Pluralism in Education*, Novi Sad: CEIR, 2006. ss. 238-240.

D. Sırbistan'da Din Eğitimi

Din eğitim uygulamaları yönünden her ülkenin kendi tarihsel, siyasi ve toplumsal yapısına ve eğitim sistemine göre farklılıklar bulunmaktadır. Sırbistan Cumhuriyeti öncelikle halkın kültürünü ve ülkenin devlet yapısını dikkate alarak, okullarında din öğretimine yer vermektedir.²³

Sırbistan Cumhuriyetinde din eğitimi Kasım 2001 yılında ilk defa müfredata girmesiyle birlikte, derslerin devlet okullarında (ilk, orta ve lisede) seçmeli olarak okutulmasına karar verilmiştir.²⁴

Ayrıca, Sırbistan'da iki din eğitimin mevcut olduğunu belirtmemiz gereken bir diğer önemli husustur. Biri Hristiyanlık (Ortodoks Katolik) diğer de Müslüman din eğitimidir. Bunların yanında alternatif olarak Sivil Eğitimi (Gradjansko Vaspitanje) de mevcuttur. Bu dersi, genelde Belgrad, Novi Sad, Subotica, Niş, şabac gibi bazı şehirlerde azınlık olarak bulunan Müslümanlar almaktadır. Her ne kadar ülkede eskiden olduğu gibi siyasi bir problem olmasa da, onların bu ülkede kendilerini güvende hissetmedikleri ve diğerlerinden ayrılp azınlık konumuna düşme korkusundan dolayı Müslüman aileler, çocukların din eğitimi yerine Sivil Eğitimi (Gradjansko Vaspitanje) dersi almalarını tercih ederler. Bunun bir diğer sebebi de çocukların velilerinin mensup oldukları din hakkında temel bilgilere sahip olmamasıdır.²⁵

Din eğitimi dersi veren eğitimciler İslam ve Hristiyan heyetler onları tespit ederek devlet tarafından resmi olarak göreve atamışlardır. 2001 yılında ilk defa dini eğitimin, eğitim ğretim mfredatuna katılmasından hemen sonra %50'den fazla ğrenci katılmıştır.²⁶

Sırbistan'da din eğitimin açılması için Sırp Ortodoks kilisesinin büyük rolü vardı. Ayrıca din eğitimin açılmasının en önemli sebeplerinden bazıları ülke içinde gittikçe suç oranların artması, aile içindeki şiddetlerin artması ve çeşitli dini gruplaşmaların oluşmasıdır. Bunun

²³ Aleksov, Bojan, *Veronauka U Srbiji*, International Policy Fellowship, *asopis za knjevnost i kulturu, i druştvena pitanja, Re* no. 71/17, septembar 2003. s. 99.

²⁴ Alibařić, Ahmet, *Vjeronauka u Drzavnim Skolama u Evropi, Novi Muallim*, decembar 2000, ss. 45-47.

²⁵ *Sluzbeni glasnik RS*, br. 22, 26. 4. 2002. / *İntervju sa "Eldin Murati" uitelj veronauke u Beogradu*.

²⁶ Gredelj, Stjepan, Slova i brojke oko veronauke u: *Filozofija i druştvo XIX-XX*, 2002.

yanında, İrlanda, Avusturya, Almanya, Yunanistan, Hırvatistan, Polonya, Portekiz, İtalya, Bulgaristan, İspanya vb. Avrupa Birliği ÷lkele-
rinde din eğitimin olması, Sırbistan'ın da din eğitimine olumlu bak-
masına sebep oldu.²⁷

Şu anda Sırbistan Cumhuriyetinde 7 tane medrese bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Müslümanların en çok yoğun olduğu Sancak bölge-
sinde bulunmaktadır. Diğerler ise Sırbistan'ın çeşitli bölgelerde bu-
lunmaktadır. Ayrıca Sancak bölgesinde İslam Araştırmalar Faköltesi
"Fakultet İslamskih Studija" de mevcuttur.

E. Ders Kitapları

Sırbistan'daki din eğitim müfredatı ve ders kitapları dini cemaat
tarafından önerilmektedir. Ders kitapları dini topluluklar içindeki
yazarlar tarafından yazılır. Ders kitapların kontrol ve onayları da Di-
yanet İşleri Bakanlığı Komisyonu tarafından yapılmaktadır. Mesela
orta okuldaki Müslüman çocuklara, Muhammed Hamidullah'ın İslam'a
Giriş adlı eseri ders kitabı olarak okutulmaktadır. Diyanet İşleri
başkanlığı 14 üyeden oluşan yönetim kurulu başkanı ile ve üç Milli
Eğitim Bakanlığının temsilcisi ile yılda birkaç kere toplanır ve bu ko-
nuları tartışır.²⁸ Müslümanlar ve Hıristiyanlar din eğitimi ayrı ayrı
yapmaktadırlar. Herkes kendi din eğitimini almaktadır. Müfredat
hazırlanırken halkın kültürünü, ÷lkenin devlet yapısını ve çocukların
dinî bilgileri dikkate alarak hazırlanmıştır. Bu yüzden bir bölgedeki
veya okuldaki din eğitim ile ilgili müfredat diğer bölge veya okullara
göre farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca, bazen dersin müfredatı sınır
seviyesine göre değişebilme (dinamik) özelliğe sahiptir. Statik değil-
dir. Devlet buna ayrıca tolerans göstermektedir.²⁹

Din dersi öğretmenleri ise Arabistan, Mısır, Türkiye, Sırbistan ve
Bosna gibi ÷lkelerde yetiştirilmektedir. Genelde din dersi öğretmenle-
rinin mezun oldukları okullar ilahiyat fakölteleridir. Din dersi öğre-
tmenleri de devlet milli eğitim kurumlarından ücret almaktadır.

²⁷ Iskra Maksimović, "Religijsko Obrazovanje i Nastava Religije u Drzavnim Skolama u Evropi", *Nastava i Vaspitanje*, br. 4 (1998).

²⁸ Z. Kuburić and C. Moe, *a.g.e.*, s. 244.

²⁹ *İnterju sa "Eldin Murati" učitelj veronauke u Beogradu.*

Sonuç

Din eğitim konusunda her ülkenin kendi tarihsel, siyasal ve toplumsal yapısına ve eğitim sistemine göre farklılıklar bulunmaktadır. Sırbistan cumhuriyeti halkın kültürünü ve ülkenin devlet yapısını dikkate alarak, okullarında din öğretimine yer vermektedir. Dine dönüş ve dindarlığın artışı din eğitim dersinin konulmasına en önemli nedenlerden biri olmuştur.

Din dersinin, bireyler arasında birlik şuurunun sağlanmasında, barış kültürünün geliştirilmesinde, değişik etnik grupların birbirleriyle yaklaşmasında, batıl inanç ve hurafelerin yaygınlaşmasının önleminde büyük rolü vardır.

Son zamanlarda Sırbistan devleti, TV ve radyolarda halka yönelik tanıtıcı ve eğitici dinî içerikli programlar yapmaktadır.

Sırbistanda dinî faaliyetlerin engellenmesi gerektiği yönündeki düşünceler, kısmen de olsa hâla devam etmektedir. Bu bakımdan din eğitimle ilgili olumsuz düşünceleri gidermek için sempozyum, panel ve konferans gibi bilimsel etkinliklere daha fazla ağırlık verilmelidir.

Zira din eğitimi sayesinde, alkol, uyuşturucu, rüşvet, hırsızlık, yolsuzluk, cinayet, ayrımcılık, kültürel yozlaşma, ve ahlaki çöküntü gibi sosyal problemlerle başa çıkmada ve başkalarının malını koruma, büyüklere saygı ve küçüklere sevgi gösterme, anne babaya itaat, temizlik alışkanlıkları vs din eğitimi sayesinde mümkündür.³⁰

Din eğitimi ve öğretilimi Hristiyan ve Müslüman ilahiyatçılar tarafından verilmelidir. Din eğitimi dersi konusunda örnek alınması gereken önemli uygulama Türkiye'deki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden benzer uygulama olabilir.

Bibliyografya

Aleksov, Bojan, *Veronauka U Srbiji*, International Policy Fellowship, *Časopis za Knjzevnost i Kulturu, i Društvena Pitanja*, Reć no. 71/17, septembar 2003.

³⁰ Arif, Kadir, *Bağımsızlıktan Günümüze Makedonya'da Din Eğitimi (1991-2010)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2010, s. 71.

- AlibaŖić, Ahmet, *Vjeronauka u Drzavnim Skolama u Evropi*, Novi Mu-
allim, decembar 2000.
- Arif, Kadir, *Bağımsızlıktan Günüümüze Makedonya'da Din Eğitimi*
(1991-2010), (YayımlanmamıŖ Yüksek Lisans Tezi), Bursa,
2010.
- Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Anakar Üniversitesi İla-
hiyat Fakültesi Yay., Ankara, 1988.
- Gredelj, Stjepan, Slova i brojke oko veronauke u: *Filozofija i društvo*
XIX-XX, Beograd, 2002.
- Iskra Maksimoviç, "Religijsko Obrazovanju i Nastava Religije u
Drzavnim Skolama u Evropi", *Nastava i Vaspitanje*, br. 4 (1998)
İntervju sa "Eldin Murati" uçitelj veronauke u Beogradu. (reportaj)
- Jackon, Robert, *Din Eğitiminde Uluslararası Eğilim ve Yerel Uygula-
malar: İngiltere ve Hamburg'taki GeliŖmeler*, Hitit Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi, çev. Halise Kader Zengin 2010/2,
c. 9, S. 18.
- Kurt, Halil, "Srbistan", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,
c. 37. İstanbul, 2009.
- Köylü, Mustafa, *Sosyal Din Eğitimi Modeli: ABD ve Latin Amerika*
Ülkeleri Örneği, Değerler Eğitimi Dergisi, 4 (12), 109-128, De-
đerler Eğitimi Merkezi Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi.
- M. Cemalüddinoviç, *Koliko İma u Jugoslaviji Muslimanskog*
Stanovništva, Takvim, Sarajevo, 1967.
- Popovic, Aleksandre, *Balkanlarda İslam*, çev. Komisyon, İnsan Yay.,
İstanbul, 1995.
- Recai Doğan – Cemal Tosun, *İlk Öğretim 4.ve 5.Sınıflar için Din Kül-
türü ve Ahlak Bilgisi*, Pegem Yay., Ankara, 2002.
- Sluzbeni glasnik RS*, br. 22, 26. 4. 2002.
- Z. Kuburić and C. Moe, "Religious Education: The Case of Serbia",
Religion and Pluralism in Education, Novi Sad: CEIR, 2006.
- http://www.balkangunlugu.com/v3/index.php?option=com_content&view=article&id=6704:srbistann-tarihi-ve-srbistan-slam-birlii&Itemid=472

<http://www.msxlabs.org/forum/ulkeler-ve-tarihleri/171573-sirbistan-ve-sirbistan-tarihi.htm>

<http://www.mp.gov.rs/veronauka>

<http://www.islamskazajednica.org/index.php>

<http://www.rijaset.rs/news.php>